

**ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ПРОБЛЕМ
ГУМАНІТАРИСТИКИ НА КАФЕДРІ СУСПІЛЬНИХ НАУК
ТА УКРАЇНОЗНАВСТВА БУКОВИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (2001-2017 РР.).**

Микола СИДОРЕНКО, Ігор СКАКУН

Вищий державний навчальний заклад України

“Буковинський державний медичний університет”,

Чернівці (Україна), Skakun.Ihor@bsmu.edu.ua

**THE STUDY OF PHILOSOPHICAL PROBLEMS OF THE
HUMANITIES AT DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES
AND UKRAINIAN STUDIES OF BUKOVINIAN STATE
MEDICAL UNIVERSITY (2001-2017).**

Mykola SYDORENKO, Ihor SKAKUN

High Educational Establishment of Ukraine “Bukovinian State

Medical University”, Chernivtsi (Ukraine),

ResearcherID S-5818-2016; ORCID ID 0000-0001-9028-9538

Сидоренко Николай, Скакун Игорь. Исследование философских проблем гуманитаристики на кафедре общественных наук и украиноведения Буковинского государственного медицинского университета (2001-2017 гг.). Статья посвящена проблемам гуманитаристики в научной работе кафедры, что является неотъемлемой частью педагогической работы в вузе. **Актуальность темы** – важность научного элемента в работе преподавателя и актуализация гносеологического потенциала его деятельности. **Цель исследования.** Научный поиск преподавателей философии определяет аксиологические приоритеты и приводит к формированию собственных фундаментальных идеологических взглядов. Кроме того, научная деятельность может предоставлять работу в ведущих профессиональных отечественных изданиях. Монографии и коллективные научные разработки способствуют формированию общих представлений о приоритетах развития философии в медицинской школе.

На кафедре общественных наук и украиноведения начало XXI века стало периодом интенсификации научных исследований. Коллективные монографии, научные статьи, участие в научно-практических форумах и конференциях – все это позволило сформировать ориентированные на человека компоненты философского знания в медицине. **Методы исследования** были построены на общем научно-философском методическом арсенале. Важным методологическим подходом в освещении этой темы является герменевтика. **Научная новизна** в том, что формирование аксиологических, логических, эпистемологических и этических элементов в медицинской практике является ключевой темой, которую исследователи излагают в научных трудах. **Выводы.** Таким образом, научная работа не была изолирована от общего учебного процесса, а гармонично дополняла его учебно-методические элементы.

Ключевые слова: философия, кафедра общественных наук и украиноведения, научная работа, монографии, научные статьи, студенты, профессорско-преподавательский состав.

Постановка проблеми. Наукова робота є невід'ємною частиною науково-педагогічної роботи у вищому навчальному закладі. Зайве говорити про важливість наукового елементу у роботі викладача вищої освіти в контексті актуалізації гносеологічного потенціалу його діяльності. Науковий пошук викладачів філософії визначає аксіологічні пріоритети і призводить до формування власних фундаментальних ідеологічних поглядів.

На кафедрі суспільних наук та українознавства початок XXI століття став періодом інтенсифікації наукових досліджень. Колективні монографії, наукові статті, участь у науково-практичних форумах і конференціях – все це дозволило сформувати орієнтовані на людину складові філософських знань. Важливо розуміти, що такі моменти є необхідними складниками аксіологічних, логічних, гносео-

логічних та етичних елементів у медичній практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові досягнення професорсько-викладацького складу кафедри суспільних наук та українознавства викладені в наукових статтях¹ та монографіях². Окремі елементи наукової роботи викладачів філософії Буковинського державного медичного університету висвітлюються в наукових виданнях Буковини та України. Окремим кластером наукової активності викладача і своєрідним вінцем його науково-педагогічної майстерності є видання кафедральної монографії³. Наукові здобутки висвітлені в наукових статтях – як фахових вітчизняних, так і закордонних філософських виданнях. В авторефератах (Б. Манчул⁴, І. Скакун⁵) подані структуровані елементи дисертаційних досліджень. Важливим елементом є участь професорсько-

¹ Bojchuk T., Moisej A. “Istoriya ta perspektivirozvitkukafedrisuspilnih nauk ta ukrajinoznavstva” [History and Prospects of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies], T. Bojchuk, A. Moisej, *Aktual'ni pyttannya suspilnyh nauk ta istoriji medytyny* [Current issues of social sciences and history of medicine], N. 1, Chernivtsi, BDMU, 2014, P. 7–14. [in Ukrainian].

² Bukovins'kij derzhavnij medichnij universitet. Istoriya i s'ogodennya (do 70-richchya) [Bukovinian State Medical University. History and Present (to the 70th Anniversary)], redkol. Bojchuk T.M., Gerush I.V. ta in.; za red. T.M. Bojchuka, Chernivtsi, BDMU, 2014, 272 p. [in Ukrainian].

³ Filosofo's'ki problem lyudynoznavstva [Philosophy problem of human studies], za red. M. Sydorenka, Chernivtsi, 2005, 207 p. [in Ukrainian].

⁴ Manchul B. Intehratyvni tendentsiyi v nauks: potentsial I formy aktualizatsiyi [Integrative trends in science: potential and form of actualization], Extended abstract of candidate's thesis: 09.00.09, Chernivtsi National Yuriy Fedkovych University, Chernivtsi, 2010, 20 p. [in Ukrainian].

⁵ Skakun I. Antropotsentryzm I dynamika paradyhm lyudynomirnosti naukovoho znannya [Anthropocentrism and dynamics of the paradigms of humanity of scientific knowledge], Extended abstract of candidate's thesis: 09.00.09 Chernivtsi National Yuriy Fedkovych University, Chernivtsi, 2013, 20 p. [in Ukrainian].

викладацького складу секції філософії в різноманітних науково-практичних конференціях (міжнародних, всеукраїнських та регіональних).

Відбулася систематизація наукових досягнень секції філософії на початку XXI століття в розрізі структуривання логіко-гносеологічних та аксіологічно-етичних поглядів та ідей. У цьому контексті, важливим завданням постає висвітлення важливості наукового доробку з світоглядно-наукової проблематики в контексті науково-педагогічної діяльності викладача філософії у вищому медичному (фармацевтичному) навчальному закладі.

Як відомо, початок нинішнього століття в Буковинському державному медичному університеті ознаменувався реорганізацією кафедр гуманітарного спрямування. З 2002 року на новоствореній кафедрі суспільних наук та українознавства науковий потенціал формував професорсько-викладацький склад структурного підрозділу: професор Микола Сидоренко, Іван Остащук, доцент Володимир Троянський, викладачі Тарас Зінченко, Ігор Скакун, Богдана Манчул, Наталя Скрицька. Кожен зі співробітників зробив свій внесок у формування наукового доробку кафедри.

Визначальним аспектом наукової активності викладачів філософії у виші є те, що наукова робота не має бути ізольована від загальноосвітнього процесу, а навпаки, гармонійно доповнювати її навчально-методичні елементи. Якщо зробити загальний аналіз наукового доробку секції філософії, то очевидним є відповідність наукових інтересів викладачів з фундаментальними принципами підготовки фахівців медичного та фармацевтичного профілю. Передовсім йдеться про антропологічну константу філософського знання. Майже кожна наукова публікація тісно пов'язана з гуманітарно-науковою парадигмою.

Медична галузь унікальна в плані філософського осмислення. Поєднання природничого та гуманітарного елементу з вкрапленнями технічного аспекту роблять медичне знання різностороннім і цікавим для філософського аналізу. Викладачі філософії покликані акцентувати увагу студентів на такому гармонійному симбіозі знань. При цьому у самого викладача ці світоглядні орієнтири мають сформуватися. Найкраще подібний процес актуалізується в ході наукових пошуків та їх реалізації у вигляді наукових розвідок.

Важливим елементом наукових досліджень з філософських проблем медицини стало видання колективної монографії⁶ у 2005 році, що стало результатом науково-дослідної роботи кафедр суспільних наук та українознавства. У монографії, авторами якої були Микола Сидоренко⁷, Володимир Троянський⁸, Михайло Марчук, Роман Рошкулєць, Оксана Гнатчук йдеться про те, що так звана “криза нашого часу” (доби модерну) зводиться по суті до проблеми людини. Її витoki – у відмові від релігійного, теоцентричного світогляду, в переході до антропоцентризму та секуляризації суспільства. Те, що називають епохою постмодерну, це тільки час невизначеності, пошуків нового світорозуміння, здатного підказати шляхи виходу зі згаданої кризи. У XX столітті філософія вже не просто вказувала на можливі небезпеки, пов'язані з абсолютизацією місця людини у світі, як це робили Паскаль, К'єркегор, Достоевський або Кант, а відверто критикувала тенденції розвитку суспільства, що ве-дуть до кризи. Так, Ортега-і-Гассет основну небезпеку бачив у варваризації культури внаслідок “повстання мас” і панування в суспільстві “масової людини”. Р. Гвардіні розмірковував на тему “некультурної культури” як синоніму сучасної цивілізації. М.Бердяєв у тому ж дусі застерігав проти повної перемоги ци-вілізації над культурою, що може статись у результаті секуляризації християнства та надмірної віри в техніку. П.Сорокін засудив аксіологічний релятивізм і нігілізм індустріальної доби, позаяк вони унеможливають існування “чуттєвої культури”. Е.Фромм акцентував увагу на пануванні над особистістю держави і промисловості, що веде до втрати свободи, перетворення людини на маленький гвинтик машини, на добре нагодований і добре зодягнений автомат. П. Тілліх так само підкреслював, що добре налагоджений контроль є небезпечним, оскільки людина, для котрої створювався цей засіб, сама перетворюється на його засіб. Усі ці та інші застереження можна звести до спільного знаменника: сучасне суспільство породжує різноманітні сили, ворожі стосовно людини як істоти духовної. Криза людини – це передовсім криза її духовності⁹. Таку наукові пошуки підкреслюють важливість філософії для медицини.

Результатом наукових пошуків під керівництвом професора Михайла Марчука стали наукові розвідки його учнів – Богдани Манчул та Ігоря Скакуна. Зокрема, в монографії йдеться про те, що сучасна наукова парадигма не передбачає висунення людини чи її окремих якостей (розуму, чуттєвості, віри) до центру світобудови. Доречним є питання про те, яка людина постає центром? Вичерпну відповідь на це питання спроможна надати лише впорядкована система знань, що досліджує антропологічний складник у природничому та гуманітарному аспектах. Філософія науки тлумачить природу і сутність людини насамперед як взаємозв'язок природного та штучного, раціонального й чуттєвого. Дієвість та актуальність антропоцентризму визначається своєрідним взаємозумовленим поєднанням: людиномірність науки та філософії створює підґрунтя для антропоцентричної концепції, яка водночас синтезує окремі напрями в гармонійну систему знань, ідей та поглядів про людину. Користуючись науковою термінологією, варто зазначити, що виокремлювати для дослідження потрібно не лише вказаний центр (людину), а й усі вектори, які виходять з нього, всі напрями, які в ньому концентруються, всі лінії, які в ньому перетинаються. Відтак, у сучасній картині світу утверджується нове визначення антропоцентричної концепції, згідно з яким людина залишається центром світобудови. При цьому, центр знахо-

⁶ Filososfs'ki problem lyudynoznavstva [Philosophy problems of human studies], za red. M. Sydorenka, Chernivtsi, 2005, 207 p. [in Ukrainian].

⁷ Sydorenko M. Problema sutnostil yudyny u klasychniy ta suchasniy filosofiyi [The problem of the essence of man in classical and modern philosophy], P. 7–29 [in Ukrainian].

⁸ Troyans'kyj V. Metodolohichni zasady kompleksnoho vyvchennya lyudyny [Methodological principles of complex study of a person], P. 30–53 [in Ukrainian].

⁹ Filososfs'ki problem lyudynoznavstva [Philosophical issues of human sciences], Chernivtsi, 2005, P. 54 [in Ukrainian].

диться не в абстрактній істоті чи в біологічному виді, а в перетині векторів раціональності, моральності та естетичності¹⁰.

Такий підхід дозволяє розкрити всі сутнісні антропологічні елементи, які в медичній галузі є фундаментальними. Тобто, можна стверджувати про важливість наукових досліджень та їх інтеграцію в навчальний процес. Вдосконалила ці наукові ідеї в своїх працях Б. Манчул, розглядаючи проблеми інтеграції наук. Зокрема, У предметній сфері науки відносно чітко виокремлюється системи знання про природу (природничі науки) і системи знання про позитивно значимі цінності буття індивіда, групи, держави, людства (гуманітарні науки). Хоча як ті, так і ті своїм ідеалом проголосили принцип: усі дослідники перед лицем істини рівні, жодні минулі заслуги не беруться до уваги, якщо йдеться про наукові докази. До послідовного оформлення науки як самостійної частини культури людського знання про природу і цінності суспільного життя входили також й інші сфери духовної культури: практичний досвід, мудрість, народна медицина, моральні приписи, натурфілософія тощо. Ця обставина дає право трактувати поняття “природознавство” і “гуманітарне знання” як природничі та гуманітарні науки в контексті більш широкого комплексу наукових і ненаукових видів знання. Сучасна філософія науки трактує наукове пізнання як соціокультурний феномен. І одне з її завдань полягає в дослідженні того, як історично змінюються засоби формування нового наукового знання, які механізми впливу соціокультурних чинників на цей процес. Однак якщо змінюються самі стратегії наукової діяльності та її функції в житті суспільства¹¹.

Цікавими є наукові статті викладачів кафедри суспільних наук та українознавства, в яких різносторонньо розглядаються окремі теми з навчальної програми з філософії. Онтологічні, гносеологічні та аксіологічні елементи висвітлені в більш ніж 50 наукових статтях у фахових виданнях за цей період. Окремий кластер складають праці з історії філософії. Зокрема, М. Сидоренко та В. Троянський висвітлили філософські ідеї відомого українського філософа Григорія Сковороди в контексті духовних аспектів гуманітаристики¹². У статті тлумачиться поняття “людяності” як фундаментального елементу антропологічного кластеру. Таким чином, ця наукова стаття, як і багато інших¹³, стає одним з джерел для студентів медиків та фармацевтів Буковинського державного медичного університету при вивченні тем з навчальної програми.

Перспективи подальших досліджень. Науковий потенціал з філософії має гарні традиції в Буковинському державному медичному університеті. На початку XXI століття відбулися якісні зміни в науковій діяльності колективу кафедри. Наявні досягнення дозволяють розвивати та удосконалювати навчальний процес для майбутніх медичних та фармацевтичних фахівців.

Висновки. Перманентний розвиток освітньо-

наукового процесу в нашій державі, наукові досягнення в сфері філософії є своєрідним регулятивом, здатним збалансувати роботу професорсько-викладацького складу та оптимізувати навчальний процес для студентства.

Skakun Ihor, Mykola Sydorenko. The study of philosophical problems of the humanities at department of social sciences and ukrainian studies of Bukovinian state medical university (2001-2017). The article covers scientific work, which is an integral part of pedagogical work in a higher educational institution. **The goal of the study** of the topic is the importance of the scientific element in the work of the teacher of higher education and the actualization of the epistemological potential of his activity. The scientific search for teachers of philosophy defines axiological priorities and leads to the formation of their own fundamental ideological views. In addition, scientific activity can represent the work in leading professional native editions. Monographs and collective scientific developments contribute to the formation of common ideas concerning the priorities of the development of philosophy in the medical school.

At the department of social sciences and Ukrainian studies the beginning of the 21st century became a period of intensification of scientific researches. Collective monographs, scientific articles, participation in scientific and practical forums and conferences - all this allowed the formation of human-oriented components of philosophical knowledge in medicine. **Research methods** was constructed on the general scientific and philosophical methodical arsenal. An important methodological approach in the coverage of this topic is hermeneutics. **Scientific novelty:** formation of axiological, logical, epistemological and ethical elements in medical practice is the key theme that researchers studied in scientific research. **Conclusions.** Thus, scientific work was not isolated from the general educational process, but harmoniously supplemented its educational and methodological elements.

Key words: philosophy, department of social sciences and Ukrainian studies, scientific work, monographs, scientific articles, students, teaching staff.

Igor Skakun – кандидат філософських наук, доцент кафедри психології та філософії Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет».

Ihor Skakun – PhD, Associate Professor of Social Sciences and Ukrainian studies Department in High Educational Establishment of Ukraine «Bukovinian State Medical University».

Сидоренко Микола – доктор філософських наук, професор. Автор понад 120 наукових та навчально-методичних робіт, з яких 5 монографій, 2 навчальних посібники. Коло наукових інтересів: філософія, філософія науки, філософська антропологія, аксіологія.

Sydorenko Mykola – Doctor of Philosophy Science, Professor. Author of over 120 scientific and educational articles, including 5 monographs, 2 textbooks. Research interests: philosophy, philosophy of science, philosophical anthropology, axiology.

Received: 02.04.2019

Advance Access Published: June, 2019

© М. Sydorenko, I. Skakun, 2019

¹⁰ Marchuk M., Skakun I. Antropotsentryzm I dynamika naukovykh paradyhm [Anthropocentrism and the dynamics of scientific paradigms], Chernivtsi, 2015, 207 p. [in Ukrainian].

¹¹ Syntez nauk yak umova stanovlennya systemy suchasnoho naukovoho znannya [Synthesis of sciences as a condition for the formation of a modern scientific knowledge system], red. B. Manchul, *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu. Filosofofya*, 2011, Vyp. 563–564, P. 35–39 [in Ukrainian].

¹² Sydorenko M., Troyans'kyu V. Filosofof'ki ideyi H. S. Skovorody I dukhovni problem humanitarystyky v Ukrayini [Philosophical Ideas of the G.S. Skovoroda and spiritual problems of humanitarian in Ukraine], *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu zb. nauk. pr. Chernivtsi. CHNU, Filosofofya* [The Philosophy], Vyp. 726/727, 2014, P. 154–158 [in Ukrainian].

¹³ Sydorenko M., Troyans'kyu V. Ukrayinoznavstvo v systemi vyshchoyi medychnoy osvity: al'ternatyvy ta poshuky [Ukrainian Studies in the System of Higher Medical Education: Alternatives and Findings], *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu: Zbirnyk naukovykh prats* [Scientific herald of Chernivtsi University: Collection of scientific works], Vyp. 541–542, Chernivtsi, CHNU, 2011, P. 130–133 [in Ukrainian].